

כדי להכרית תורה מישראל (להלן כ ו-ט). זה הוא אחאב האמיתי. כעס ה' עליו שבפי הנביא מטשטש בעינינו את דמותו, עד כי לרבים נראים דברי הגמרא תמוהים. אולם זו היא האמת הגמורה. לא נכתב באיזו צורה עבד אחאב את הבעל. לעבודה הזרה היו צורות רבות ושונות. גם הקלה ביותר שבהן, כגון אם התלווה אחאב פעם אחת לאבי אשתו המלך הצידוני לבית הבעל, ושהה שם בשעת ההקרבה – נחשב לו לעבודה זרה. בגמרא נאמר שאיזבל היתה תורתם כספים לבעל בשם אחאב, ונותנת לזה פרסום רב בארצה.

תלמיד: זו באמת עבודה זרה גמורה.

מחנך: נכון. אחאב אין לו חלק לעולם הבא, בעד כל הערבוביות האלו שהוא הכניס בחיי ישראל. אבל סוף סוף היו אלו דברים מקריים ולא תמידיים. אירע שאחאב ביקר בצידון בבית אבי אשתו ומטעמי נימוס נהג כאחד הצידונים, או שעשה כן בעת שמלך צידון או אחד ממשפחתו ביקר בשומרון. זו היתה שערוריה עוברת. לאחר מכן נשאר אחאב מלך ישראל, שמינה על ביתו ירא אלקים בלתי מצוי כעובדיה הנביא (יח יב-ג), אשר השתמש בשירותו בבית המלך לבטל תכניות של המלכה איזבל במאבקה עם נביאי ה'.

אנו נלמד להלן (יח מ-מא) שלפי בקשת אליהו אסף אחאב את כל ישראל למעמד קדוש בהר הכרמל, ושבאותו מקום הומתו לנגד עיניו 400 נביאים של הבעל בפקודת אליהו הנביא. אחאב האמין בכל לבו שהבצורת הגדולה שפקדה את הארץ באה לפי בקשת אליהו הנביא, וכי הוא היה יכול לבטלה במאמר פיו, כיון שאלקי ישראל, אשר אחאב האמין בו בכל לבו, רצון יראיו יעשה.

עוד ועוד דברים נלמד על משפחת עמרי, הנראית כחצויה לשניים - חציה לה' וחציה לעבודה זרה, אבל לא כן הדבר. היסוד היה ישראלי. מטעמים מדיניים וכלכליים ויחסי ציבור, עשו מעשים אשר למלך ישראל אסור היה לעשותם, והם סילפו את התמונה כולה.

עתה נלמד את כל העניין בפנים הספר, בפירוש הפסוקים. אם יתעוררו בעיות נדון עליהן לאור האמור.

פרקים יז, יח, יט.

הנושא: אליהו חפץ להציל את ישראל מכליון.

מחנך: נקרא בהתבוננות את פסוק א בפרק יז. על מה מדובר כאן?

תלמיד: אליהו אמר שלא ירד גשם אלא בזמן שהוא יאמר.

מחנך: כל קורא רואה שיש כאן רק דבר מקוטע, תשובה למישהו. בגמרא מבואר שהדברים נאמרו אל אחאב. לפני שנבוא לעצם העניין, נסביר את הרקע של הדברים.

בימי מלכות משפחת עמרי, חמישים שנה לאחר הפילוג, גבר הרצון לשוב ולאחד את העם ולהחזירו לדרך הנכונה, בה הלכו ישראל בדרך כלל מיום שנכנסו לארץ, ולהחזיר את העם לירושלים ואת הכהנים למעמדם. פעולה אחת נעשתה על ידי משפחת מלכי יהודה, אסא ויהושפט. הם התקרבו למשפחת מלך ישראל והתחתנו איתו. יהושפט לקח לבנו יורם, את בתו של אחאב (מלכים ב' ח יח). ויש אומרים שגם לו עצמו היתה אשה ממשפחה זו. זה היה נסיון גדול להחזירם בתשובה בדרכי שלום וידידות, אולם בינתיים הלכה הבעיה והחריפה.

ימי אחאב היו ימי פריחה חומרית בדרך כלל. מקורה היה רגיל. טבע העולם טומן בתוכו אפשרויות רבות. היודע להשתמש באפשרויות אלו יכול לרכוש לו עושר רב ונכסים למכביר. זו תוצאה ישירה מן העבודה בדרך הטבע. אולם הטבע לא לעולם פועל לפי החוקים שלו, שרק נראים כקבועים. העושר הנרכש בדרך הטבע אובד פתאום בגזירת ה'. זה לא קורה בצורה כל כך גלויה, ואנשים יכולים להשלות את עצמם שהעולם מתנהל על ידם.

בעיקר גוברת סברה זאת בימי הצלחה. כך היה עם אחאב, שהתבטא לפני אליהו הנביא כי אינו חושב שמצבו של עם ישראל תלוי במעשיהם לפי התורה. פסוק א בפרק יז הוא התשובה שהשיב אליהו לאחאב: אם אתה סבור שיש מקור טבעי שממנו אפשר לקבל בשפע בהתאם לעבודת האדם, הנה תראה שתבוא בצורת, אשר לא תיפסק אלא אם כן יתוקן מה שדורש תיקון.

מכאן ולהלן נקרא בפירוש המילים כל מה שאירע לאליהו בעת שהסתתר מפני אחאב כדי שלא יציק לו לבטל את הגזירה לפני שנעשה התיקון המתאים.

הערה **למחנך**: כל פרט ופרט בפרשה זו דורש הסבר. בכל זאת אין אפשרות להאריך. המורה פשוט יאמר, אולי בהזדמנות אחרת נדון בפרטים. עיינו בעצמכם במפרשים, כי בכיתה אין אפשרות לדון בכל פרט ופרט (זה יותר טוב מאשר שהמחנך יענה תשובות בלתי מחושבות).

המחנך יעבור להסברים בתחילת פרק יח: למה ה' מצוה לאליהו להראות לאחאב כדי שתיפסק הבצורת. האם הוטבו המעשים כבקשת אליהו?

יש למסור שאלה זו לתלמידים עצמם לאחר שיקראו את פרקים יח-יט (בקריאה בכיתה, בפירוש המילים, או לעצמם בבית).

התשובות יהיו בערך כדלהלן:

תלמיד אחד: לא נשתנה מאומה. איזבל ממשיכה לשלוט ולאיים על נביאי ה'. אליהו בורח מפני איזבל.

תלמיד שני: אבל העם צעק: "ה' הוא האלקים!"

תלמיד שלישי: צעקו סתם מתוך התרגשות. למחרת שכחו הכל.

תלמיד רביעי: אבל בינתיים נהרגו כל נביאי הבעל שהסיתו וקלקלו. עתה היתה פחות השפעה אלילית בארץ. גם אחאב נראה כאיש חדש.

מחנך: אם כן, הכדאי היה כל הסבל של הבצורת והנס בהר הכרמל?

תלמיד אחד: לקצת הטבה גם כן יש ערך.

תלמיד שני: קשה להבין למה לא היו תוצאות גדולות יותר. גם סבל וגם נפלאות, שניהם יחד השפיעו כל כך מעט.

מחנך: יש בידכם עתה תשובה, למה ציוה ה' לאלהיו להודיע לאחאב שהבצורת תיפסק, פשוט כי אי אפשר להשיג הישגים רוחניים גדולים לא ביסורים ולא בניסים. על כן אי אפשר להאריך באלו ללא סוף. היה הכרח להסתפק במה שהושג באופן חיצוני ובסתר הנשמות.

תלמיד: ובמה הפתרון?

מחנך: בלימוד. בתיקון עצמי מרצון, שלא בהכרח.

תלמיד: אם כן למה הסכים ה' להביא בצורת על ישראל?

מחנך: אילו לא היו יסורים בעולם, לעולם לא היה האדם מתעורר לתקן את מעשיו. יסורים וניסים הם אמצעים לעורר, לפתוח את הלב, להכיר כי יש דין ויש דיין ויש עונש על החטאים. השאר צריך לבוא מרצון חופשי, מלימוד והתבוננות, ממחשבה והתעמקות.

לאחר הבצורת ומעמד הר הכרמל היתה התעוררות בעם, ובודאי הטיבו דרכם בשטחים שונים, אבל לא בא השינוי המקווה, העם לא ניצל את ההתעוררות להתחדשות יסודית, לשינוי מוחלט.

השינוי לא בא גם על ידי קשרי החיתון של משפחת מלכי יהודה עם משפחת מלכי ישראל. להיפך, על ידה נגרם קלקול גדול גם במלכות יהודה, כפי שנלמד להלן. אבל בלי ספק היתה גם תועלת מפעולה זו, תועלת ידועה ובלתי ידועה. הישג אחד גדול וידוע הוא שנכדו של אחאב היה אחד הנביאים הגדולים ביותר, ישעיה הנביא. בודאי היו גם אלפים אחרים שהפכו עובדי ה' באמונה.

תלמיד: מנין יודעים שישעיה היה נכדו של אחאב?

מחנך: מהמקור שאנו יודעים את רוב הידיעות שלנו, מהגמרא. הגמרא אומרת שאמצייה המלך היה אחי אביו של ישעיה. וזה הסדר: אחאב. בתו, אשת יהורם בן יהושפט. אחזיה בן יהורם. יואש בן אחזיה. אמצייה ואחיו אמוץ. ישעיה בן אמוץ.

עתה ראו היכן נאמר בפרשה זו במפורש מפי ה' שהתיקון יכול להיות רק איטי ועל ידי לימוד?

תלמיד אחד: "לא ברעש ה'".

תלמיד שני: שם נאמרו רק הדברים השליילים "לא ברוח ה'", "לא ברעש ה'". במה כן?

תלמיד שלישי: "בקול דממה דקה!"

תלמיד רביעי: לא כתוב כך.

מחנך: נכון, אפשר כי גם בקול דממה דקה לא יהיה שום דבר. אולם בתנאים אלה האפשרות היא גדולה יותר.

תלמיד: למה לא נאמר זאת לאלהו לפני שבאה הבצורת?

מחנך: הבצורת והיסורים נחוצים היו כהכנה. ועוד, לצורך הדורות היה חשוב שייעשה ניסיון כזה ונדע אנחנו וכל הדורות את דרכי רוח האדם.

תלמיד: למדנו על משהו אחר ולא על הנושא שכתוב על הלוח. הנושא הוא שאלהו מבקש להציל את ישראל מכליון.

מחנך: כל מה שלמדנו הוא בדיוק לנושא זה. רבים שואלים איך זה אפשר להתאים בין אליהו הנביא שבפרקים אלו לאלהו שאנו מכינים לו כוס בליל הסדר וכסא בכל ברית מילה? אליהו שאנו מצפים לו נראה רחמן, טוב ומטיב. כאן דמותו היא שונה בהחלט.

התשובה, כי גם בזמן שזעם אליהו, ביקש את טובת ישראל. הוא ידע כי אם ימשך המצב כמו שהוא, לבסוף יגלו ישראל מהארץ והיא תישאר שממה. מוטב שיסבלו עתה מעט ויתקנו את דרכם, מאשר ימשיכו לחיות חיים טובים עד שפתאום יבוא האסון.

הוא לא הצליח הצלחה מלאה, אבל כאמור יחידים רבים בודאי שבו אל ה' בכל ליבם, וזכו להתקיים בתוך כלל ישראל עד היום. לא ברוח ה', ולא ברעש, אין להשיג הרבה בכל אלו, אבל בלעדי אלו עוד יותר גרוע. דרושים כל האמצעים, גם סערה, גם רעש וגם קול דממה דקה, שבדרך כלל היא העיקר.

פרקים כ, כב.

הענין הכללי: המלחמות הגדולות עם ארם.

אין פסוק ואף חצי פסוק בנביאים ראשונים, כמו בכל התורה כולה, שלא יהיה בו דבר חדש. ככה הוא גם בפרקים כ, כב, העוסקים במלחמות עם הארמים, הם הסורים של היום על פי מקומם. בכל זאת יש ללמוד פרקים אלו בביאור קל בלבד, מחוסר זמן.

להלן יודגשו נקודות מסוימות שעליהן יש לנהל שיחות ולבררן.